

22. ชื่อเรื่อง "หม้อ" ที่กูบังบาเตาะ

ผู้แต่ง วุฒิ วัฒนสิน

สถานที่พิมพ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะศึกษาศาสตร์

ปี พ.ศ. 2545

ชนิดเอกสาร บทความ

ประวัติครุภูมิปัญญาท้องถิ่น 1) ประวัติส่วนตัว ชื่อ นางแย้ม นามสกุล วาเียง เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย วัน เดือน ปีเกิด 7 สิงหาคม พ.ศ. 2493 ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) 76 หมู่ที่ 4 บ้านกูบังบาเตาะ ตำบลสะก้า อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ที่อยู่ปัจจุบัน 76 หมู่ที่ 4 บ้านกูบังบาเตาะ ตำบลสะก้า อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี 94140 3) ประวัติการถ่ายทอด - ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลานและประชาชนในชุมชนที่สนใจ - ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ใกล้เคียง 2. วัสดุอุปกรณ์ 1. ดินเหนียวดำ 2. ทราย 3. แป้นหมุน 4. น้ำ 5. ไม้กวาด 6. ลูกหิน ซีเมนต์ 7. กระซอน 8. ฟัน 9. ไม้ตบลดลาย 3. กระบวนการ / วิธีการ 1. โปยทรายลงบนพื้น แล้วดินเหนียวที่ได้จากเขากาเตาะที่มีลักษณะเป็นก้อนๆมากองไว้ตรงกลาง ปะพรมด้วยน้ำเปียกพอประมาณ จากนั้นใช้ไม้ตำดินที่เรียกว่า “นูโม๊ะ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายที่ตำข้าวมาตำดินเหนียวทั้งหมดให้ละเอียดกลายเป็นเนื้อเดียวกัน 2. นวดดิน โดยนำทราย 1 ส่วน ผสมกับดินเหนียวที่ผ่านการตำมาแล้ว 3 ส่วนมานวดให้เข้ากัน โดยใช้เท้าเหยียบย่ำไปมาให้เนื้อดินเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วจึงม้วนแผ่นดินเหนียวยกขึ้นเพื่อทำการนวดดินเหมือนวิธีการเดิมอีก ทำอย่างนี้ประมาณ 2-3 เทียว ดินเหนียวก็จะเข้ากันเป็นเนื้อเดียวกัน 3. หลังจากนวดดินเสร็จแล้ว จึงปั้นขึ้นมาเป็นก้อนรูปทรงสูงปลายเรียว เข้าเล็กน้อย ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในการขึ้นรูปในขั้นต่อไป 4. นำดินเหนียวที่ปั้นเป็นก้อนมาขึ้นรูป ซึ่งแป้นหมุนมี 2 ชนิดคือ แป้นหมุนด้วยเท้าหรือใช้คนช่วยหมุนกับแป้นหมุนที่ใช้มอเตอร์ช่วย ปัจจุบันช่างปั้นหม้อกูบังบาเตาะนิยมใช้แป้นหมุนด้วยมอเตอร์ ในการขึ้นรูปเพราะสะดวกในการทำมากกว่า ในขั้นตอนนี้จะได้รูปทรงของหม้อที่ยังไม่สมบูรณ์ นำหม้อที่ได้มาวางทิ้งไว้จนหมาด เพื่อเข้าสู่กระบวนการตกแต่งลดลายในขั้นตอนต่อไป การปั้นหม้อที่หมู่บ้านกูบังบาเตาะ ได้มีการทำสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เหตุที่มีการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีมาก เพราะดินเหนียวในบริเวณนี้หาง่ายและมีคุณภาพดีเหมาะกับการนำมาปั้นและเผา ดินเหนียวที่ได้จากภูเขาเตาะ จะนำไปเก็บไว้ที่บ้านแล้วเอาพลาสติกคลุมไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ดินแข็งตัวเร็วเกินไป เพื่อเตรียมเข้าสู่กระบวนการต่อไป ในอดีตทุกครั้งที่มีการบุกเบิกหน้าดินเพื่อจะนำดินเหนียวมาปั้นหม้อ ซึ่งอยู่บริเวณดินเขาเตาะ จะต้องมีการพิธีเซ่นไหว้ โดยนำควายเผือกมาเชือด ณ บริเวณที่จะเปิดหน้าดิน พิธีกรรมเหล่านี้จะมาความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ฮินดู หรือพุทธ แต่ความเชื่อเหล่านี้ได้หมดไปเมื่อศาสนาอิสลามเริ่มเข้ามามีอิทธิพล ในหมู่บ้านกูบังบาเตาะชาวบ้านกูบังบาเตาะนิยมปั้นหม้อเป็นส่วนใหญ่ โดยในอดีตจะไม่มีการซื้อขายเพื่อรายได้ แต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน เช่นชาวบ้านอำเภอยะนาระ ซึ่งเป็นชาวประมง อาศัยอยู่ใกล้ทะเลจะนำปลาแลกเปลี่ยนกับหม้อตามขนาดที่ต้องการจากชาวบ้านกูบังบาเตาะ กระบวนการปั้นหม้อที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทั้งในด้านรูปทรง ลดลาย และการเผาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสืบต่อ

กันมาอย่างยาวนาน ควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง 4. หลังจากได้รูปทรงหม้อแล้ว ในขณะที่หม้อกำลังหมาดอยู่ จะใช้ไม้ตบลายตกแต่งรูปทรงภายนอกและใช้ลูกหินเป็นตัวย่นเนื้อหม้อดินขณะอีกมือหนึ่งจะทำหน้าที่ที่อยู่ด้านนอก ตกแต่งจนได้รูปทรงที่สวยงาม 5. การเผาหม้อดินเผาบ้านกูบังบาเตะมีกระบวนการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการนำหม้อ ที่แตกหรือชำรุดมาจัดวางเป็นฐานบนลานพื้นดินโดยให้มีพื้นที่ว่างระหว่างหม้อเพื่อให้ให้ไฟได้ จากนั้น จึงจัดวางหม้อซ้อนทับขึ้นไปเรื่อยๆ จนเป็นรูปทรงคล้ายปิรามิด ลักษณะพิเศษในการวางคือจะต้องวางให้กันหม้อชนกัน 6. หลังจากนั้นจึงเอาฟืนที่เตรียมไว้ ได้แก่ทางมะพร้าว ทางตาล ทางหมาก และเศษไม้ ใส่เข้าไปในช่องว่างตรงฐานเป็นลำดับแรก ต่อจากนั้นจึงใช้ฟืนสุ่มไปรอบๆกองหม้อที่จะเผา แล้วเริ่มจุดไฟเผาคอยเติมฟืนตลอดเวลา การเผาแบบพื้นบ้านนี้จะใช้เวลาประมาณ 4-5 ชั่วโมง และด้วยวิธีการนี้ต้องใช้ความชำนาญและประสบการณ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องควบร้อนให้พอดี สังเกตการเผาหม้อว่าสุกหรือยังการสังเกตลูกมะพร้าวสีเขียวที่วางไว้ด้านบนหม้อก่อนที่จะทำการเผา หากลูกมะพร้าวสุกเป็นสีน้ำตาล แสดงว่าหม้อที่เผานั้นสุกแล้ว 7. การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ – จัดตั้งกลุ่มหม้อปั้นดินเผา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบล – จัดทำเป็นผลิตภัณฑ์โอท็อปของตำบล และผลิตภัณฑ์อื่นๆ - ทำเป็นอาชีพหลัก/เสริมสร้างรายได้ให้ครอบครัว